

[itobiad], 2020, 9 (3): 2386/2411

Yunanistan’da Bulunan Alevi -Bektaşilerin Ritüel Müzikleri
“Ruşenler Köyü Nevrûziyye Söyleme Geleneği”

Ritual Music of Alevi-Bektashis in Greece “Nevrûziyye Tradition of
Ruşenler Village”

Mehmet SÖYLEMEZ

**Dr. Öğretim Üyesi, Gaziantep Üniversitesi Türk Musikisi Devlet
Konservatuvarı**

Asst.Prof., Gaziantep University Turkish Music State Conservatory

msoylemez@gantep.edu.tr

0000-0002-4117-8257

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type	: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received	: 17.03.2020
Kabul Tarihi / Accepted	: 11.06.2020
Yayın Tarihi / Published	: 30.09.2020
Yayın Sezonu	: Temmuz-Ağustos-Eylül
Pub Date Season	: July-August September

Atıf/Cite as: Söylemez, M . (2020). Yunanistan’da Bulunan Alevi -Bektaşilerin Ritüel Müzikleri “Ruşenler Köyü Nevrûziyye Söyleme Geleneği” . İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi , 9 (3) , 2386-2411 . Retrieved from <http://www.itobiad.com/tr/pub/issue/56503/704926>

İntihal /Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and confirmed to include no plagiarism. <http://www.itobiad.com/>

Copyright © Published by Mustafa YİĞİTOĞLU Since 2012 – Istanbul / Eyup, Turkey. All rights reserved.

Yunanistan'da Bulunan Alevi -Bektaşilerin Ritüel Müzikleri "Ruşenler Köyü Nevrûziyye Söyleme Geleneği"

Öz

Türk kültür yapısı içerisinde gerek dinî gerekse de farklı sebeplerden olsun bazı günler özel kabul edilmiş ve bu günlere has özel şiirler yazılmış ve bu şiirler bazen bestelenerek müzik ile okunmuştur. "Nevrûz" yani Mart ayının yirmi birinci günü de bu türden özel günlerdendir. Bu gün /21 mart Ortadoğu ve Orta Asya'da çoğu toplum için baharın gelişinin en önemli işareti sayılmıştır. Bu anlamlardan birisi de "Nevrûzun" Hazreti Ali'nin doğum günü olarak kabul edilmesidir. Bu durum "Nevrûz'a" inanç açısından da bir önem katmıştır. Bugüne has yazılmış olan özel ve adına "Nevrûziyye" adı verilen sözlü eserlerde Hazreti Ali'yi, onun doğumunu, hayatını anlatan ve onu öven sözler bulunmaktadır. Bu çalışmada Ruşenler köyü "Nevrûziyye" okuma geleneği üzerinde durulurken, Yunanistan'ın Rodop iline bağlı, tamamı Bektaşi olan Ruşenler (Roussa) köyünün Nevrûziyye geleneği incelenmiştir. Alan araştırması ile yürütülen bu çalışmada adına "Zakir" denilen, "Cem" törenlerinde bağlama çalan kişilerle görüşülmüştür. "Nevrûziyyeler" hem sözleri hem de müzikleri ile derlenerek notaya alınmıştır.

Özet

Toplumu oluşturan bireylerin yan yana geldiği, maddi ve manevi kültür unsurlarının paylaşıldığı bu tip özel günler kültürün devamlılığı ve bireylerin bağlı oldukları topluluğa aidiyetlerinin gelişmesi ve hatırlanması anlamında önem ihtiva etmektedir. "Festival, şenlik ve bayramlar, ana sosyal dokunun içinde farklılığı kabul edilen her türlü unsurun kendini gösterme, ifade etme imkânını bulduğu sosyokültürel olaylardır. Bu tip önemli günlerden bir tanesi de Nevrûz adı verilen gündür. Nevrûz 21 Mart günü kutlanmaktadır. Özellikle Anadolu'da çoğu toplum Nevrûzu özel saymış ve bugüne has bazı ritüeller gerçekleştirmiştir. Bu toplumlardan birisi olan Alevi-Bektaşiler Nevrûzu sadece özel bir gün olarak görmeyip aynı zamanda ona dini anlamlarda yüklemişlerdir. Anadolu Aleviliğinde genel bir bayram olarak görünen Nevrûz günü çeşitli ritüeller eşliğinde kutlanmaktadır. Alevi-Bektaşiler için Hazreti Ali'nin doğum günü, Hazreti Fatma ile nikâhlarının kıyıldığı gün gibi dini referansları olsa da, doğanın uyanışını simgelediği için özel sayılmıştır. Çeşitli yörelerde toplumun kendi geleneklerine göre kutlanan Nevrûz yerine göre özel ritüellerle de kutlanmıştır. Bazı yörelerde Sultan Nevrûz olarak geçerken bazı yörelerde Nevrûz Bayramı adını almaktadır. Bu bilgilere istinaden ve saha çalışmalarında Nevrûz'un Anadolu Aleviliği için önemini koruduğu ve bazı farklılıklar dışında Alevi-Bektaşilerin Nevrûz'u birbirine benzeyen şekillerde ifade ettikleri görülmüştür. Nevrûz nitelendirirken görüşülen bütün Alevi-Bektaşiler bu günü bayram olarak nitelendirmişlerdir. Bayram olarak nitelendirilmesinin yanında Alevi-Bektaşilerin tamamı bugün için özel ritüellere sahip değildirlere. Nevrûzu bir ritüel olarak kutlayıp bugüne

özel ayinler yapan Alevi-Bektaşi gruplardan bir tanesi de Yunanistan'ın Rodop iline bağlı Ruşenler köyünde yaşayan Alevi-Bektaşilerdir. Bu bağlamda Yunanistan'da yapılan saha çalışmalarında Nevrûz'a dair tespitler yapılmıştır. Özellikle Nevrûz sabahı okunan ve adına "Nevrûz nefesi", "Nevrûz" ya da "Nevrûziyye" denen özel nefesler tespit edilerek notaya alınmıştır. Köyün zakirleri ile yapılan bu araştırmalarda Nevrûziyye geleneğinin bölgedeki durumuna dair tespitlerde bulunulmuştur. Zakir Hüseyin Delimolla okunan nefesleri "Nevrûz" olarak ifade etmiştir. Fakat çalışmamızda genel olarak kullanılan ve bu nefesleri ifade etmekte kullanılan Nevrûziyye kelimesi tercih edilmiştir. Bu çalışma dahilinde Ruşenler köyü kökenli olup Türkiye'de yaşayan kişilerle de görüşülmüş ve nevrûza bağlı gelenekler bu insanlarda sorulmuştur. Bu anlamda öne çıkan isimlerden bir tanesi Yunanistan Ruşenler köyünde doğmuş fakat günümüzde Bursa'da yaşayan ve oradaki bu köy kökenlilerin zakirliğini Mehmet Delimolladır. Edebi bir tür olarak bakıldığında Nevrûziyyeler "Nevrûz günü tebrik vesilesiyle devrin büyüklerine methiye takdim etmeleri" olarak geçmektedir. Alevi-Bektaşi kültüründe Hazreti Ali'nin doğum günü, doğanın uyanışı, birlik-beraberlik ve yeme içme gibi temaların işlendiği yöresel ezgi ve çalgılarla birlikte okunan Nevrûz temalı deyiş veya nefeslere Nevrûziyye ya da Nevrûz nefesi adı verilmektedir. Nevrûz her şeyden önce bir bayramdır ve ritüeller de bu gerçeklik etrafında şekillenmiştir. Ruşenler köyünde Balkanlardaki en eski Bektaşi tekkelerinden birisi olan "Kızıldeli Sultan" ya da diğer adıyla "Seyyid Ali Sultan" tekkesi bulunmaktadır. On dördüncü yüzyılın sonlarına doğru inşa edildiği tahmin edilen tekke, Seyyid Ali Sultan (Kızıldeli) tarafından kurulmuştur. Köyde yapılan görüşmelerde köydekilerin aslen bu köyden olmadıkları, köyün ahalsinin mübadele ya da çeşitli nedenlerden köyden gittiği kendilerinin ise daha çok Bulgaristan'ın yakın köylerinden kaçıp gelen Alevi-Bektaşiler olduklarını belirtmişlerdir. Eserleri icra edip söyleyen Hüseyin Delimolla bağlamayı sadece ses almak ve nevrûziyyeyi kararda okumak için kullanmıştır. Bağlamanın köyde çok kullanılmadığını ve cemlerde aynı şekilde daha çok dem tutmak için kullanıldığını belirtmiştir. Nevrûziyyeler tipik bir Anadolu Alevi-Bektaşi okuma şeklinden daha çok Balkanlarda sık rastlanan Balkan tekkelerindeki ilahi okuma şekli ile okunmuştur. Nevrûziyyelerin notası yazılırken bu okuma şekli göz önüne alınarak notaya alınmıştır. Trakya bölgesinde daha önce Alevi-Bektaşiler üzerine farklı çalışmalar yapılmış olsa da bu köyde ilk defa tespit edilmiş olan nevrûziyyeler olmuştur. Trakya bölgesinde yaşayan Bektaşilerle ilgili daha önce yapılmış olan derleme çalışmaları mevcuttur. Hüseyin Yaltrık'ın bu konuda iki kitap yazmıştır. Yaltrık tarafından yazılmış olan "Trakya Bölgesinin Tasavvufi Halk Müziği" ve "Tasavvufi Halk Müziği" adlı çalışmaları bu bölgede yapılmış olan önemli derleme çalışmalarındandır. Bu çalışmalarda "Dost Cemalin Görmeye", "Gelin Ey Nazenin Canlar", "Gelin

Ey Kardeşler Seyran Edelim”, ve “Çok Şükür Bahara Eriştik” isimli nevrûziyyeleri derlemiştir. Bu derlemelerden “Dost Cemalın Görmeye” ve “Çok Şükür Bahara Eriştik Bugün” (Yaltırık, 2002) (Yaltırık, 2003) isimli eserlerin notaları mevcutken diğer iki nefesin notaları bu iki kitapta yoktur. Sadece sözleri derlenmiş olan “Gelin ey kardeşler seyran edelim” isimli nefes alan çalışması sırasında Ruşenler köyünde hem sözleri ile hem de müziği ile derlenmiştir. Bu nefesi müziği ile derleyen diğer bir derlemecide Janos Sipos’dur. “The Psalms and Folk Songs of a Mystic Turkish Order” adlı kitabında Sipos Türkiye’nin Trakya illerinde yaşayan Bektaşilerle yapmış olduğu derleme çalışmalarında adı geçen nefesin bir varyantını derlemiştir. Sözleri aynı olan bu nefesin müzikal ve makamsal yapısı farklıdır. Alan araştırmaları sırasında nevrûzun diğer topluluklardan farklı olarak dini anlamlar yüklendiği tespit edilmiştir. Özellikle bayram şeklinde kutlanması, okunan özel nefesler Alevi-Bektaşî kültüründe ona farklı bir misyon yüklemiştir. Görüşülen kaynak kişiler ve alanda yapılan taramalarda varılan sonuçlardan bir tanesi de Nevrûz’un bu Alevi-Bektaşî kültüründe Muharrem Ayında tutulan oruçlardan sonraki en önemli inançsal öge olduğudur.

Anahtar Kelimeler: Nevrûz, Nevrûziyye, Alevilik, Bektaşilik, Yunanistan, Nefes

Ritual Music of Alevi-Bektashis in Greece “Nevrûziyye Tradition of Ruşenler Village”

Abstract

On the Turkish culture, some special days has been accepted that special days. “Nevrûz” is one of these special days for the twenty-first day of March. This date has been considered the most important sign of the arrival of spring for most societies in the Middle East and Central Asia. One of these meanings is that “Nevrûz” is accepted as Imam Ali’s birthday. This situation also added importance to “Nevrûz” in terms of belief. In the private and verbal works named “Nevrûzziyye” written specially today, Imam Ali has words that describe and praise her birth and life. Such works encountered in different societies are also found in the Alevi-Bektashi tradition. In this study, Ruşenler village “Nevrûziyye” focuses on the reading tradition, while the Nevrûzziyye tradition of the village of Ruşenler (Roussa), which is all Bektashi. In this study carried out with field research, people called “Zakir” and playing in the “Cem” ceremonies were interviewed. “Nevrûziyye” was researched both lyrics and music and was included in the note.

Summary

This type of special days, where the individuals who make up the society come together and the material and spiritual elements of culture are shared, are important in terms of the continuity of the culture and for individuals to develop and remember their belonging to the community to which they

belong. Festivals, feasts and bairams (special days) are sociocultural events in which all kinds of elements, that are considered to differ within the main social fabric, find the opportunity to show and express themselves. One of the important days of this type is the day called Nowruz. Nowruz is celebrated on 21 March. Most societies, especially in Anatolia, considered Nowruz special and performed some special rituals to this day. One of these societies, the Alevi-Bektashis, did not only see Nowruz as a special day but also attached it in religious meanings. Nowruz day, which appears as a general bairam in Anatolian Alevism, is celebrated with various rituals. For Alevi-Bektashis, though Nowruz has religious references such as the birthday of Hazrat Ali and the day of their marriage to Hazrat Fatma, but it is considered special because it symbolizes the awakening of nature. Nowruz, which is celebrated according to the society's own traditions in various regions, is also celebrated with special rituals according to its place. In some regions it is called as Sultan Nowruz while in some regions it is named Nowruz Bairam. According to this information and field studies, it was observed that Nowruz remained important for Anatolian Alevism and that, apart from some differences, the Alevi-Bektashis expressed Nowruz in ways similar to each other. All the Alevi-Bektashis interviewed while describing Nowruz, described this day as a Bairam. All Alevi-Bektashis do not have special rituals for today, although they are not described as Bairam. One of the Alevi-Bektashi groups who celebrate Nowruz as a ritual and perform special rites today is the Alevi-Bektashi who live in the village of Rusenler (formal Rousso) in the Rhodope province of Greece. In this context, findings about Nowruz were discovered in the field studies conducted in Greece. Special nevrûzziyyes which especially are sung on the morning of Nowruz and called as "Nevruz Nefesi", "Nowruz" or "Nevrûziyye", were identified and noted. In these surveys conducted with zakirs of the village, the status of the nevrûziyye tradition in the region was determined. Zakir Hüseyin Delimolla stated the nevrûziyye as "Nevrûz". However, in our study, the word "Nevrûziyye", which is generally used to express these nevrûzziyyes, was preferred. In this study, people who originated in the village of Rusenler and lived in Turkey were also interviewed, and also they were asked about the traditions related to Nowruz. One of the prominent names in this sense was Mehmet Delimolla, who was born in the village of Rusenler, Greece, but who lives in Bursa today and zakir of people who originated from this village there. When viewed as a literary genre, Nevrûziyyes are referred to as " Nowruz day, giving eulogies to the elders of the period on the occasion of congratulations". In Alevi-Bektashi culture, Nowruz -themed sayings or nevrûzziyyes which is sung together with local melodies and instruments about the birthday of Hazrat Ali, the awakening of nature, unity-togetherness and eating and drinking themes are called Nevrûziyye or Nowruz . Before anything else Nowruz is a bairam (special

day), and rituals are also shaped around this reality. The village of Rusenler has "Kızıldeli Sultan" by another name "Sayyid Ali Sultan" one of the oldest Bektashi tekkes in the Balkans. The tekke, estimated to have been built towards the end of the fourteenth century, was founded by Sayyid Ali Sultan (Kızıldeli). According to the interviews in the village, they stated that they were not originally from this village, and that they were Alevi-Bektashis who fled the nearby villages of Bulgaria, and also that the people of the village have gone out of the village for exchange or for various reasons. Hüseyin Delimolla, who performed and sang the works, used the instrument of bağlama only to receive sound and to read the Nevrûziyye in the right voice. He stated that the instrument of bağlama was not used much in the village and that it was used much in the same way to keep the rhythm in "Cem". Nevrûziyyes were recited in the form of divine reading in the Balkan tekkes which is common in the Balkans, rather than out of a typical Anatolian Alevi-Bektashi way of reading. When being written the note of Nevrûziyyes, this form of reading was taken into consideration. Although different studies have been done on the Alevi-Bektashis in the Thrace region, there have been Nevrûziyye that have been identified for the first time in this village. There are previous compilation studies on Bektashis living in the Thrace region. Hüseyin Yaltrık has written two books on this subject. The works "Trakya Bölgesinin Tasavvufi Halk Müziği (Sufi Folk Music of the Thrace Region)" and "Tasavvufi Halk Müziği (Sufi Folk Music)" written by Yaltrık are the important compilation works made in this region. In these works, he compiled the Nevrûziyye called "Dost Cemalin Görmeye", "Gelin Ey Nazenin Canlar", "Gelin Ey Kardeşler Seyran Edelim", and "Çok Şükür Bahara Eriştik". While the notes of the works "Dost Cemalin Görmeye" and "Çok Şükür Bahara Eriştik" (Yaltrık, 2002) (Yaltrık, 2003) are available from these compilations, the notes of the other two nevrûziyye are not in these two books. The nevrûziyye called "Gelin Ey Kardeşler Seyran Edelim", whose only lyrics were compiled, was compiled with both lyrics and music in the village of Rusenler during the field study. Another person who compiles this nevrûziyye with music is Janos Sipos. In his book "The Psalms and Folk Songs of a Mystic Turkish Order", Sipos compiled a variant of the nevrûziyye mentioned in his compilation works with Bektashis living in the Thrace provinces of Turkey. The musical and maqamal structure of this nevrûziyye, whose lyrics are the same, is different. During field surveys, it was determined that Nowruz had religious meanings unlike other communities. Especially celebrated in the form of bairam, recited special nevrûziyyes have given it a different mission in the Alevi-Bektashi culture. One of the results of the surveys conducted in the field and the source persons interviewed is that Nowruz is the most important religious element in this Alevi-Bektashi culture after the fasting during the month of Muharram.

Keywords: Nevrûz, Alevi music, Traditional Music, Religious Music, Greece

Giriş

İnsanlar farklı sebeplerden dolayı bazı günlere özel anlamlar yüklemişlerdir. Bunun sebepleri çok çeşitli olabilmektedir. Genellikle festival, bayram, şenlik veya anma gibi nedenlere bağlanan bu özel günler o bölgede yaşayan toplulukların yaşam tarzlarına göre şekillenmektedir. Toplumu oluşturan bireylerin yan yana geldiği, maddi ve manevi kültür unsurlarının paylaşıldığı bu tip özel günler kültürün devamlılığı ve bireylerin bağlı oldukları topluluğa aidiyetlerinin gelişmesi ve hatırlanması anlamında önem ihtiva etmektedir. "Festival, şenlik ve bayramlar, ana sosyal dokunun içinde farklılığı kabul edilen her türlü unsurun kendini gösterme, ifade etme imkânını bulduğu sosyokültürel olaylardır. Diğer bir deyişle bu türden etkinlikler, ana yapıyı yaratan ve güçlendiren her türlü çeşitlemenin ortaya çıkmasını sağlamaktadır" (Özdemir, 2005, s. 49). Nevrûz günü olarak adlandırılmış olan 21 Mart günü dünyada çok farklı toplumlar tarafından bayram olarak kutlanmaktadır. Kelime anlamı olarak bakıldığı zaman "Nevrûz" Farsça bir sözcüktür. "Nev" yeni, "rûz" gün, "Nevrûz" yeni gün demektir" (Rayman, 2002, s. 10-15). Nevrûz onu yaşayan toplumlar tarafından terminolojik anlamı ile bütünlüştürerek yeni bir şeylerin veya önemli olayların başlangıcını ifade eder bir şekilde görülmüştür. Terminolojik anlamının yanında her toplum kendi yaşayış ve inanışlarına göre Nevrûza anlamlar katmıştır.

Nevrûz her sosyal grubun yüklediği onlara göre şekillenmiş, varlığını sürdürmüştür. Her topluluk Nevrûzu kendi değerleri ile anlamlandırarak milli kültürlerinin bir sembolü haline getirmiştir. Nevrûz mitolojik, dini ve mahalli motiflerle beslenmek suretiyle çeşitli ritüelleri bünyesinde taşımaktadır (Uçkun, 2005, s. 162).

Özellikle Anadolu'da çoğu toplum Nevrûzu özel saymış ve bugüne has bazı ritüeller gerçekleştirmiştir. "Tarih boyunca bütün Anadolu, çeşitli adlarla Nevrûzu kutlamıştır. Nevrûz, bahar ve bereketi, yeni yıl ve yılın başlangıcını çağırıştır. Nevrûz, Türk kültüründe baharı yaşama sevincini, su ve kutsal arınmayı, yenilenmeyi, uyanan doğa ile birlikte bolluk-bereketi ve üremeyi simgeleyen anlam ve öğelerle yüklüdür" (Artun, 1999, s. 1). Günümüzde pek çok Türk toplum tarafından bayram olarak kutlanan Nevrûz, çoğu toplum için önemini hala korumaktadır. Alevi-Bektaşiler de bu geleneği yaşayan ve çeşitli ritüellerle 21 Mart günü Nevrûz'u kutlayan dini topluluklardan birisidir. Anadolu Aleviliğinde genel bir bayram olarak görünen Nevrûz günü çeşitli ritüeller eşliğinde kutlanmaktadır. "İlkbaharın başlangıcı ve Hazreti Ali'nin doğumu sayılan Nevrûz (21 Mart) Alevilerce

Sultan Nevrûz olarak adlandırılır” (Yaman, 2005) Bazı yörelerde Sultan Nevrûz¹ olarak geçerken bazı yörelerde Nevrûz Bayramı² adını almaktadır. Araştırma dâhilinde görüşülen Maraş Cem evi başkanı Müslüm İbili (d.1959) Nevrûzun Maraş ve civarında kutlandığını söylemiştir. Kendi toplumlari için Nevrûzun anlamı sorulduğunda, öncelikle Hazreti Ali'nin doğum günü olarak kabul edildiğini bunun yanında Hazreti Fatma ile nikâhlarının da bu güne denk geldiğini söylemiştir. Sonrasında ise bu anlamların yanında doğanın uyanışı, ışığın dünyaya düşüşü olarak nitelendirmiştir. Melanie Turner Pinkert de 2016 yılında yazmış olduğu tezinde Çorum ve Tokat yöresinde karşılaşmış olduğu Nevrûz cemlerinden söz etmiştir. (Pinkert, 2016, s. 193-204-230) Caroline Tee ise makalesinde Erzincan kökenli Derviş Cemal Ocağı ile ilgili bilgi verirken Nevrûz'un Erzincan'da da kutlandığını belirtmiştir. (Tee, 2010, s. 335-392) Erzincan doğumlu olan fakat Bayburt Yeniköy' de uzun süre yaşamış (köyün eski adı Mığara) Gülpaşa Uğur (d.1952), ile yapılan görüşmede ise kendi doğduğu köy olan Mirzeoğlu ve gelin gittiği Bayburt Yeniköy'de Nevrûz öncesi oruç tutulduğunu söylemiştir. Bunun yanında Nevrûz sabahını ağaçların secdeye indiği sabah olarak nitelendirmiştir. Doğum yeri Erzincan-Çayırli olan ve evlendikten sonra Muş ili Varto ilçesine yerleşmiş olan Hüsniye Işık da (d.1946) Nevrûz gününü ağaçların secdeye indiği gün olarak tanımlamıştır. Bu durumu Varto'da büyüklerden duyduğu bir hikâye³ ile açıklamıştır. Varto'da kutlanan Nevrûz bayramı içinse herkesin maddi gücü doğrultusunda lokmalar veya yemekler yaptıklarını söylemiştir. Eğer köyde veya bölgede dedeler varsa cem de kurulduğunu söylemiştir. Tahtacılarda Nevrûz Geleneği ile ilgili olaraksa Piri Er şu notu düşmüştür

“Tahtacılarda Nevrûz, bayram olarak bilinip, Hz. Ali'nin doğum gününü olarak kabul edilmesine rağmen, Nevrûza ilişkin geleneksel uygulamaların zayıflığı dikkat çekmektedir” (Er, 2000, s. 21-23).

Bu bilgilere istinaden gerek yapılmış olan araştırmalarda gerekse de saha çalışmalarında Nevrûz'un Anadolu Aleviliği için önemini koruduğu ve bazı farklılıklar dışında Alevi-Bektaşilerin Nevrûz'u birbirine benzeyen

¹ Müjgan Üçer Âşık Veysel'in köyü olan Sivrialan' da nevrûz kutlamaları ile ilgili olarak yazmış olduğu makalede nevrûzun “Sultan Nevrûz” olarak anıldığını yazmıştır. (Üçer, 1999)

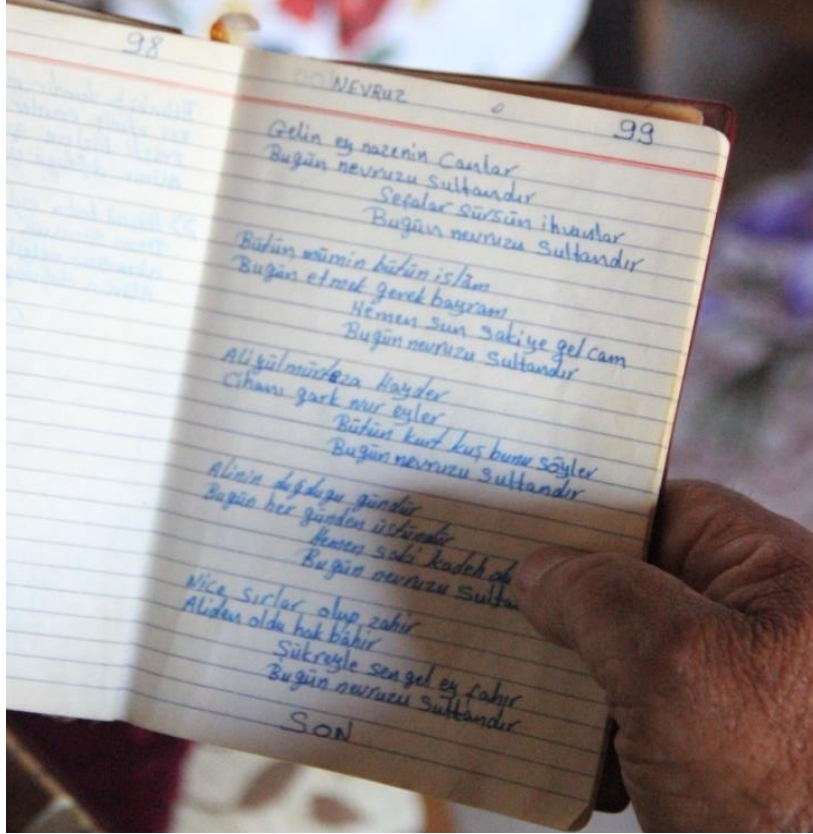
² Erzincan-Çayırli ilçesi Mirzeoğlu köyünde “Nevrûz Bayramı” olarak anılmaktadır.

³ Bu hikâyeye göre bir evdeki yedi gelinden en küçük olanı Nevrûz günü gün doğmadan dışarı çıkar. Küçük gelin tam gün doğarken kapısının önündeki kavak ağaçlarının üç defa yere secdeye indiğini görür. Herkes uyandığında gelin evdekilere bu durumu anlatsa da kimse ona inanmaz. Sonraki sene Nevrûz günü olduğunda herkes uyanık bir şekilde gelinin dediğinin doğru olup olmadığını anlamak için uyumaz beklerler. Gelin bu durumu fark edince başına kırmızı bir puşu bağlar en uzun kavak ağacının yanında bekler. Gün sabaha dönerken “Ulu Kavak” secde etmeye başlar, üçüncü kez secde ederken gelin başındaki puşusunu ağacın üzerine asar. Eve dönüp gördünüz mü? Ağaçlar secdeye indi der, kimse bu durumu görmediğini söyleyince inandırmak için onları ulu kavak ağacının yanına götürür. Bu uzun ağacın tepesinde gelinin puşusunu görünce evdeki herkes bu duruma inanır ve dibinde hemen kurbanlar kesilip dualar okunur ve cem olurlar. (Hüsniye Işık, d.1946)

şekillerde ifade ettikleri görülmüştür. Nevrûz nitelendirirken görüşülen bütün Alevi-Bektaşiler bu günü bayram olarak nitelendirmişlerdir. Bayram olarak nitelendirilmesinin yanında Alevi-Bektaşilerin tamamı bugün için özel ritüellere sahip değildirler. Nevrûzu bir ritüel olarak kutlayıp bugüne özel ayinler yapan Alevi-Bektaşi gruplardan bir tanesi de Yunanistan'ın Rodop iline bağlı Ruşenler köyünde yaşayan Alevi-Bektaşilerdir. Bu bağlamda Yunanistan'da yapılan saha çalışmalarında Nevrûz'a dair tespitler yapılmıştır. Özellikle Nevrûz sabahı okunan ve adına "Nevrûz nefesi", "Nevrûz" ya da "Nevrûziyye" denen özel nefesler tespit edilerek notaya alınmıştır. Köyün zakir⁴leri ile yapılan bu araştırmalarda Nevrûziyye geleneğinin bölgedeki durumuna dair tespitlerde bulunulmuştur. Zakir Mehmer Delimolla okunan nefesleri "Nevrûz" olarak ifade etmiştir. Fakat çalışmamızda genel olarak kullanılan ve bu nefesleri ifade etmekte kullanılan Nevrûziyye kelimesi tercih edilmiştir.

Resim.1 Zakir Hüseyin Delimolla'nın içinde Nevrûziyyelerin olduğu defterinin fotoğrafı

⁴ Zakir, Alevi-Bektaşilerde cem sırasında dedenin yanına oturup saz çalarak cem in yürütülmesi için dedeye yardımcı olma hizmetini gören kişi. Bu köyde de zakirin görevi bu şekilde tespit edilmiştir. Anadolu'da bölgeye göre daha farklı şekillerde de ifade edilmektedir.

Nevrûziyye Geleneği ve Ruşenler Köyü

Edebi bir tür olarak bakıldığında Nevrûziyyeler “Nevrûz günü tebrik vesilesiyle devrin büyüklerine methiye takdim etmeleri” olarak geçmektedir. Türk edebiyatında en güzel Nevrûziyye yazan şairlerin Baki, Nef’i ve Nedim olduğu kabul edilir” (Bayak, 2007, s. 62). Alevi-Bektaşî kültüründe ise Nevrûziyyeler ya da Nevrûz günü okunan nefesler-deyişler farklı bir anlam muhteva etmektedir. Alevi-Bektaşî kültüründe Hazreti Ali’nin doğum günü, doğanın uyanışı, birlik-beraberlik ve yeme içme gibi temaların işlendiği yöresel ezgi ve çalgılarla birlikte okunan Nevrûz temalı deyiş veya nefeslere Nevrûziyye ya da Nevrûz nefesi adı verilmektedir. Nevrûz her şeyden önce bir bayramdır ve ritüeller de bu gerçeklik etrafında şekillenmiştir. Müzik bu önemli günün en önemli parçalarından bir tanesidir. “Eğlenmenin olduğu yerde elbette müzik, oyun, yemek vb. folklorik unsurların katılması tabiidir” (Karabulut, 2004, s. 172). Genellikle Nevrûz gününün sabahı başlayan ritüeller kendi içerisinde farklılıklar gösterse de Nevrûziyye okuma geleneği çoğu Alevi-Bektaşî toplulukta görülmektedir⁵. Bedri Noyan Bektaşîlerin Nevrûz geleneğini anlatırken Nevrûz sabahı yapılan erkân sırasında Nevrûziyyelerin okunduğunu ve bu okumaların ayakta yapılması gerektiğinin altını çizmiştir. (Noyan, 1983, s.2-3) Piri Er ise nevrûziyyelerle ilgili olarak şu notu düşmüştür.

“Alevi-Bektaşî gruplarca Nevrûz sabahı müşidin okuduğu gülbenkler ve okunan Nevrûziyyeler eşliğinde süt içilmesi, yumurta ve bazı beyaz yiyeceklerin yenilmesi gibi Nevrûza özgü geleneksel uygulamaların yanında, Nevrûzda gerçekleştirilen en büyük faaliyet kuşkusuz Nevrûz cemleridir.” (Er, 2000, s. 21-23)

Bayburt iline bağlı tamamı Alevi-Bektaşî olan, eski adı Mığara yeni adı Yeniköy olan köyde bir dönem yaşamış olan Gülpaşa Uğur (d.1952) ile yapılan görüşmede, adı Nevrûziyye olan ya da havasıyla (melodisi) ile okunan bir türkü yok demiştir. Bunun yanında Nevrûz zamanında köylülerin kırlarda yan yana gelerek “Çimkesme” adı verilen bir kutlama yapıldığını söylemiştir. Ayrıca bu köyde havası ile türküler değil ama Nevrûz ile ilgili meniler (maniler) söylendiğini belirtmiştir. Alevilik sadece Anadolu’da değil bu bölge dışında da dağınık şekilde yaşanmaktadır. Osmanlı’nın Balkan illerine yayılması ile bu coğrafyaya da taşınmıştır. Dede ve babalar bu inancın yayılmasında çok önemli bir görev üstlenmişlerdir. Hem Anadolu içlerinden gelen Türkmen aşiretler hem de yerel halkların bir kısmının Alevi-Bektaşîliği seçmeleri bu inancın bölgedeki varlığını günümüze kadar taşımıştır. Günümüzde Anadolu ve Balkanlarda takipçileri

⁵ Alan araştırmaları dahilinde gidilen Adıyaman’ın Gölbaşı ilçesinde görüşülen Zakirlerden Garip Kamil (Kamil Tezerdi d.1960) bu ilçede Nevruzun özel bir gün olduğunu fakat bu gün için özel bir ritüel yapılmadığını ya da nefesler okunmadığını belirtmiştir.

olan Alevi-Bektaşiliğin inançlarına bağlı olarak ritüeller bu bölgelerde de varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda Nevrûz ve Nevrûza bağlı geleneklerd Trakya ve Balkan bölgesi Alevi-Bektaşilerinde de görülmektedir. Günümüzde Yunanistan, Bulgaristan, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Kosova ve Kuzey Makedonya' da yaşayan Bektaşiler Türkiye dışında bu ülkelerde de kendi inançlarını yaşamaktadırlar. Araştırma dâhilinde Arnavutluk'ta bulunan Vlore ilindeki Kuzum Baba Türbesini ziyarete gelen insanlarla yapılan görüşmelerde Nevrûz'un burada da kutlandığını söylemişlerdir. Alevi-Bektaşi inancının yayıldığı her yerde Anadolu'da var olan geleneğe yakın bir şekilde Nevrûzun kutlandığı gözlemlenmiştir. Trakya bölgesi Alevi-Bektaşi kültüründe de önemli bir yere sahip olan Nevrûz bu bölgede de özel ritüellerle kutlanmaktadır.

Türkiye'nin "Trakya Bektaşi meydanlarında özel bir erkân ile kutlanan Nevrûzda günümüz Miladi takvimine göre 20 Mart'ı 21 Marta bağlayan gece, erkânına göre Ayini Cem yapılır ve bu erkân gereği 21 tane mum (çerağ) yakılmak (uyandırılmak) suretiyle gece boyunca gülbanklar, dualar, nefesler söylenir ve semah dönülür. Özellikle bu gecede Nevrûz nefesleri (Nevrûziyye) söylenir" (Yaltırık, 2002, s. 52).

Alan araştırmaları dâhilinde gidilen Yunanistan'da, Rodop iline bağlı Ruşenler köyü Balkanlarda bulunan Türkiye sınırına en yakın Alevi-Bektaşi köylerinden birisidir. Türkiye sınırına yaklaşık 42 km mesafede olan köy Pazarkule sınır kapısına 78 km, İpsala sınır kapısı ile de 79 km mesafededir. Köyün Yunan soylu Hristiyan-Ortodoks olan bir ailesi dışında kalan köy sakinleri kendilerini Alevi-Bektaşi olarak tanımlamışlardır. Ruşenler köyünde Balkanlardaki en eski Bektaşi tekkelerinden birisi olan "Kızıldeli Sultan" ya da diğer adıyla "Seyyid Ali Sultan" dergâhı bulunmaktadır.⁶ On dördüncü yüzyılın sonlarına doğru inşa edildiği⁷ tahmin edilen tekke, Seyyid Ali Sultan (Kızıldeli) tarafından kurulmuştur. Köyde yapılan görüşmelerde köydekilerin aslen bu köyden olmadıkları, köyün ahalisinin mübadele ya da çeşitli nedenlerden köyden gittiği kendilerinin ise daha çok Bulgaristan'ın yakın köylerinden kaçıp gelen Alevi-Bektaşiler olduklarını belirtmişlerdir. Köyde üç dil konuşulmaktadır. Günlük dilde çoğunlukla Türkçe kullanılırken, resmî işlerde Yunanca ve köyün bazı yaşlıları da

⁶ Köy Osmanlı dönemindeki isim ve yer adları ile ilgili olarak Devlet Arşivleri Başkanlığında yapılan araştırmada "Dimetoka'da Cebel nahiyesi" olarak geçmektedir. (DA, Y.327-16639, nolu belge, Tarih H. 09.07.1199) (Y.678-33038 belge, Tarih H. 29.12.1232)

⁷ "Arşiv belgelerinde Seyyid Ali Sultan ahfadına bahseden en eski kayıt, Muharrem 861 (Aralık 1456) tarihlidir. (Bilgili, 2010, s.89)

Pomakça⁸ konuşmaktadırlar. Görüşülen köylüler kendi köyleri dışında civarda yedi adet daha Alevi-Bektaşî köyü olduğunu belirtmişlerdir. Köydeki ayin-i cemlerde zakir olarak hizmet yürüten Hüseyin Delimolla (d.1953) sadece Nevruzlarda okunan bu nefesleri "Nevruz" ya da "Nevruz Nefesi" olarak ifade etmiştir. Kendisine sorulan Nevruzîyye kelimesini kullanıp kullanmadıkları sorusu üzerine aynı şey olduğunu ama kullanmadıklarını ifade etmiştir. Nevruz sabahı kalkılıp yemekler yapıldığını ifade eden Delimolla, bu nefeslerin sadece Nevruz için yapılan özel cemlerde okunduğunu söylemiştir. Nevruz'u bayram olarak niteleyen Delimolla, bugün için yemekler yapıldığını insanların yan yana geldiğini ve cem yapıldığını belirtmiştir. Seksenli yılların sonunda Bursa iline bu köyden göç eden yetmiş kadar ailede, dini geleneklerine bu ilde de devam etmektedirler. Cem yapmak için genel olarak özel ev odaları tercih edilirken, kısmen farklı Alevi-Bektaşî topluluklara ait Cemevleri de kullanılmaktadır. Bursa'daki cem ayinlerinde zakir olarak hizmet veren Mehmet Delimolla da (d.1974) Nevruzîyyeleri ifade ederken akrabası olan Hüseyin Delimolla ile benzer ifadeler kullanmıştır. Nevruz'un önemini benzer sözlerle açıklamıştır.

Trakya bölgesinde yaşayan Bektaşîlerle ilgili daha önce yapılmış olan derleme çalışmaları mevcuttur. Hüseyin Yaltırık'ın⁹ bu konuda iki kitap yazmıştır. Yaltırık tarafından yazılmış olan "Trakya Bölgesinin Tasavvufi Halk Müziği" ve "Tasavvufi Halk Müziği" adlı çalışmaları bu bölgede yapılmış olan önemli derleme çalışmalarındandır. Bu çalışmalarda "Dost Cemalin Görmeye", "Gelin Ey Nazenin Canlar", "Gelin Ey Kardeşler Seyran Edelim", ve "Çok Şükür Bahara Eriştik" isimli Nevruzîyyeleri derlemiştir. Bu derlemelerden "Dost Cemalin Görmeye" ve "Çok Şükür Bahara Eriştik Bugün" (Yaltırık, 2002) (Yaltırık, 2003) isimli eserlerin notaları mevcutken diğer iki nefesin notaları bu iki kitapta yoktur. Sadece sözleri derlenmiş olan "Gelin ey kardeşler seyran edelim" isimli nefes alan çalışması sırasında Ruşenler köyünde hem sözleri ile hem de müziği ile derlenmiştir. Bu nefesi müziği ile derleyen diğer bir derlemecide Janos Sipos'dur. "The Psalms and Folk Songs of a Mystic Turkish Order" adlı kitabında Sipos Türkiye'nin Trakya illerinde yaşayan Bektaşîlerle yapmış olduğu derleme çalışmalarında adı geçen nefesin bir varyantını derlemiştir. Sözleri aynı olan bu nefesin müzikal ve makamsal yapısı farklıdır. (Sipos & Csaki, 2009, s.515) Notaya alınmış olan bu Nevruz nefesleri bu köye has ağız ve dil özelliklerine göre söylenmektedir. Şiirler yazılırken günümüz Türkçesi baz alınarak yazılmıştır. Derlenen nefeslerin iki tanesi müsemmen bir tanesi ise yürük semai bir tanesi ise nim sofyan usulündedir. Birinci Nevruzîyye (bknz. nota:1) hüzzam makamında iken ikinci, üçüncü ve dördüncü nefesler uşşak makamındadır. Okunan eserler Anadolu'da alışılmış olan Alevi nefeslerinden farklı olarak tipik bir Balkan tekkesi formatında okunmuştur.

⁸ Kökenleri hakkında kesin bilgiler olmamakla birlikte "Pomaklar nüfusça yoğun olarak Balkanlar'da yaşayan, ana dili Pomakça olan Müslüman bir topluluktur." (Yiğit, 2015)

⁹ "Trakya Bölgesinin Tasavvufi Halk Müziği" kitabı 2002 yılında yayımlanmıştır. Adı geçen nevrüzîyeler s.85,86,87,88,89,90,91 ve 92 de bulunmaktadır.

Bu yüzden eserler notaya alınırken Klasik Türk müziği yazım şekli tercih edilmiştir. Nefeslerden ilk üç tanesi zakir Hüseyin Delimolla'dan derlenmiştir. Dördüncü nefes ise yine Yunanistan-Ruşenler köyü doğumlu olan fakat onlu yaşlarında ailesi ile birlikte Bursa'ya gelip yerleşmiş olan ve burada Ruşenler köyünden olan insanların zakirliğini yapan Mehmet Delimolla'dır. Ruşenler köyü zakiri olan Hüseyin Delimolla bağlamayı kayıtlar sırasında sadece ses almak ve eseri karardan kaymadan okumak için kullanmıştır. Köyde bağlamanın çok çalınmadığını söyleyen Delimolla yeni açılan kurs sayesinde bağlamanın köyde çalınmaya başladığını söylemiştir. Delimolla ayini cemlerde de çok bağlama ya da başka bir çalgının çalınmadığını daha çok insan sesi ile cemlerin yürütüldüğünü söylemiştir. Tipik bir Balkan tekkesinde okunan bir ilahi gibi okuduğu Nevrûziyyelerin makam ve usülleri konusunda bir bilgisi olmadığını ifade etmiştir. Köydeki bağlamaların ise Türkiye'den getirildiğini söylemiştir.

Resim 2. Zakir Hüseyin Delimolla (d.1953) Ruşenler (Rousso) Köyünde kendi evinde Nevrûziyyeleri icra ederken.

Birinci Nevrûziyye "AKŞAMLAR OLSUN BAYRAM
GECESİ"

Usulü : Müsemmen
Makamı : Hüzzam

Derleyen: Mehmet Söylemez
Kaynak Kişi: Hüseyin Delimolla

Ak şam lar aşk ol_____ sun_____ Bay ram ge_____ ce_ si

Bu a yın_nu ru_____ dur_____ Sul. ta_ nı_____ nev ruz_____

Faz_ lı Şah'_ in bu_____ dur_____ di lek ge_____ ce_ si
Bay_ ram kut_ lu ol_____ sun_____ a çıl mış_____ gül_ ler
Es_ ma yı_ Hay da_____ rı_____ zik re der_____ dil_ ler

Ne mü ba_ rek gün_____ dür_____ sul_ tan_ nı_____ nev ruz_
Kon muş lar_ mey da_____ ne_____ ga_ rip_ bül_ bül ler_
Ne sa a_ det bi_____ ze_____ sul_ ta_ nı_____ nev ruz_

Akşamlar aşk olsun bayram gecesi
Bu ayın nurudur sultanı nevrüz
Fazlı Şah'ın budur dilek gecesi
Na mübarek gündür sultanı nevrüz

Bayram kutlu olsun açılmış güller
Konmuş meydana garip bülbüller
Esmayı Haydar'ı zikreder diller
Ne saadet bize sultanı nevrüz

İkinci Nevrûziyye "GELİN EY KARDAŞLAR SEYRAN EDELİM"

Usulü : Yürük Semâi
Makamı : Uşşak

Derleyen: Mehmet Söylemez
Kaynak Kişi: Hüseyin Delimolla

Ge lin_ ey kar_ daş lar_ sey_ ran e de_ lim_
Çi rağ_ lar u_ yan sın_ ku_ rul sun cem_ ler_

A li nin doğ_ du ğu_ ey yam bu dem_ dir_ hü
Gül berk ler çe_ kil sin_ sü rül sün dem_ lert_ hü

Bu zevk_ le müm_ ki ri_ hay_ ran e de_ lim_
Cün bü_ şe gel_ sin ler_ cüm_ le e ren_ ler_

A li nin doğ_ du ğu_ ey yam bu dem_ dir_ hü
A li nin doğ_ du ğu_ ey yam bu dem_ ler_ hü

Gelin ey kardaşlar seyran edelim
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir hü
Bu zevkle münkiri hayran edelim
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir hü

Çırağlar uyansın kurulsun cemler
Gülberkler çekilsin sürülsün demler
Cümbüşe gelsinler cümle erenler
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir hü

Üçüncü Nevrûziyye “GELİN EY NAZENİN CANLAR”

Uslü : Müsemmen
Makamı : Uşşak

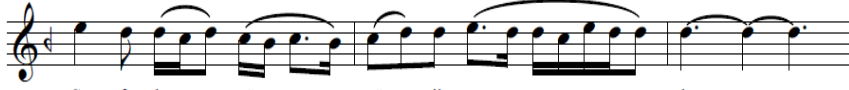
Derleyen: Mehmet Söylemez
Kaynak Kişi: Hüseyin Delimolla

Ge lin ey na ze nin can lar
Bü tün mü min bü tün is lām

Bu gün nev ru zu sul tan dır hü
Bu gün et mek ge rek bay ram hü

Se fa lar sür sün ih van lar
He men sun sa ki ye gel cam

Bu gün nev ru zu sul tan dır hü
Bu gün nev ru zu sul tan dır hü

Gelin ey nazenin canlar
Bugün nevruzu sultandır hü
Sefalar sürsün ihvanlar
Bugün nevruzu sultandır hü

Bütün mümin bütün İslâm
Bugün etmek gerek bayram
hemen sun sakiye gel cam
Bugün nevruzu sultandır hü

Dördüncü Nevrûziyye "Erler Geldi Bize Mihman"

Usûlü: Nim Sofyan
Makam: Uşşak

Derleyen : Mehmet Söylemez
Kaynak Kişi : Mehmet Delimolla

ER LER GEL Dİ Bİ ZE
BİR YE RE CEM OL DU
BU GÜN MEV CU DA TA

MİH MAN O LA RAK
EH Lİ Mİ RÜV VET
GÜL GÜ LE DÜŞ TÛ

NEV RUZ BAY RA Mİ Nİ
SÜR DÜ LER DEM LE Rİ
ÇE MEN ZAR ZE MİN DEN

KUT LA MAK İ ÇİN
BUL DU A KI BET
TAŞ RA YA GÖÇ TÛ

2

ER CA GÜL KEN NI LE KU MU RE RUL HAB DÜŞ DU BET TÜ

NEV NEV NEV RUZ RUZ RUZ BAY BAY BAY RA RA RA MI MI MI NI NI NI

KUT KUT KUT LA LA LA MAK MAK MAK İ İ İ ÇİN ÇİN ÇİN

BU GÜNDÜR MEVLÜDÜ ŞAH VELAYET
BU GÜN İZHAR OLDU NURU NUBÜVVET
BU GÜN MÜMÜNLER EYLEDİ HÜRMET
NEVRUZ BAYRAMINI KUTLAMAK İÇİN

KAİNAT ZEVK İLE SÜRÜRA DALDI
MÜNKİR MÜNAFIKLAR HAYRETTE KALDI
RAKS EDEREK ŞİA SEMAHA KALKTI
NEVRUZ BAYRAMINI KUTLAMAK İÇİN

GÖSTERDİ RUYİNİ BURCU HER DEM
ŞEMSI BURCU SAFA BAŞ BAHARDAN
YAZ AYINI NİŞAN VERDİ BAHARDAN
NEVRUZ BAYRAMINI KUTLAMAK İÇİN

TEBERRA EHLİNE EDEREK LANET
MÜHİBBAT PÜR NEŞE OLMUŞLAR SER ME
HÜSNÜYE BİR DOLU ETTİLER HİMMET
NEVRUZ BAYRAMINI KUTLAMAK İÇİN

Nevrûziyyelerin Sözleri

Birinci Nevrûziyye

Akşamlar aşk olsun bayram gecesi
Bu ayın nurudur Sultanı Nevrûz
Fazlı Şah'ın budur dilek gecesi
Ne mübarek gündür Sultanı Nevrûz

Bayram kutlu olsun açılmış güller
Konmuşlar meydana garip bülbüller
Esmayı Haydarı zikreder diller
Ne saadet bize Sultanı Nevrûz

Muhammed Mustafa Sultanı cihan
Alinin cihanı çün kıldı beyan
Hatice sırrından kamusu şardan
Ruha sefa verir sultanı Nevrûz

Saadet hırkası büründü Ali
Vilayet Tacını vurundu Ali
Melek secde etti bilindi Ali
Nübüvvet Sırrında Sultanı Nevrûz

Muhabbet şehrinin nurdan kapısı
On iki imamdır cennet kapısı
Hakka secde eder bunun hepisi
Dilekler kabuldür sultanı Nevrûz

Sakiyi kevserdir ol şahı merdan
Sundular kevseri ol demde hemen
Süresiz demleri yıkılsa cihan
Şad olur kalbimiz sultanı Nevrûz

On dört masumu pak sırrı surrullah
Ayini cem içre nuru nurullah
Cümlelerin muradı verici Allah
Bizi de şad eder sultanı Nevrûz

Şükrü baba söyler bu deme şükür
Nurunu sırrını kaldı tefekkür
Muhammed Ali'dir dilimde zikir.
Ne mürevvet bize sultanı Nevrûz

İkinci Nevrûziyye

Gelin ey kardaşlar seyran edelim
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir
Bu zevkle münkiri hayran edelim
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir

Çerağlar oyansın kurulsun caman
Gülbenkler çekilsin sürülsün demler
Cümbüşe gelsinler cümle erenler
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir

Nerdedir sakiler sunsunlar bade
Gönüller zevk ile olsun küşede
Eriştik hamdü olsun bizde mürade
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir

Bakin çimen zarı süslemiş güller
Açılmış şakayık lale zümbüller
Feryada başlamış şevkle bülbüller
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir

Geldi sultan Nevrûz kalmadı alem
Melâyik halayık cümlesi hürem
Erenler lütfedip eyledi kerem
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir

Bilinki bu demdir mes adet demi

Ref etmiş erenler cümle alemleri
Erişti bizlere şahın keremi
Alinin doğduğu eyyam bu demdir

Hüsni baba eyler candan niyazı
Dem sunsun sakiler kılsınlar bazı
Okunsun nefesler çalsınlar sazı
Ali'nin doğduğu eyyam bu demdir

Üçüncü Nevrûziyye

Gelin ey nazenin canlar
Bugün Nevrûzu sultandır
Sefalar sürsün ihvanlar
Bugün Nevrûzu sultandır

Bütün mümin bütün İslam
Bugün etmek gerek bayram
Hemen sun sakiye gel cam
Bugün Nevrûzu sultandır

Aliyyül mürteza Hayder
Cihanı gark nur eyler
Bütün kurt kuş bunu söyler
Bugün Nevrûzu sultandır

Alinin doğduğu gündür
Bugün her günden üstündür
Hemen saki kadeh demdir

Bugün Nevrûzu sultandır

Nice sırlar olup zahir
Aliden oldu hak bâhir
Şükreyle sen gel ey Fahir
Bugün Nevrûzu sultandır

Dördüncü Nevrûziyye

Erler geldi bize mihman olarak
Nevrûz bayramını kutlamak için
Şahın Merdanına erkan kuruldu
Nevrûz bayramını kutlamak için

Bir yere cem oldu ehli mürüvvet
Sürdüler demleri buldular akıbet
Sakiler sundular canı muhabbet
Nevrûz bayramını kutlamak için

Bugün mevcudata gül güle düştü
Çemenzar zeminden taşraya göçtü
Bülbüller şevk ile güllere düştü
Nevrûz bayramını kutlamak için

Bu gündür mevlüdü Şah velayet
Bugün izhar oldu nuru nübüvvet
Bu gün müminler eyledi hürmet
Nevrûz bayramını kutlamak için

Gösterdi ruyini burcu her dem
Şemsi burcu safa bahş oldu andan
Yaz ayını nişan verdi bahardan

Nevrûz bayramını kutlamak için

Kainat zevk ile sürüra daldı

Münkir münafıklar hayrette kaldı

Raks ederek şia semaha kalktı

Nevrûz bayramını kutlamak için

Teberra ehline ederek lanet

Muhibbat pür neşe olmuşlar ser merd

Hüsnüye bir dolu ettiler himmet

Nevrûz bayramını kutlamak için

Sonuç

Alevi-Bektaşî inancı dede ve babalar adı verilen inanç önderleri ile yayılmış ve kendine taraftar bulmuştur. Yayılma alanı içerisinde gittiği her yere kendi kültürlerini ve pratiklerini de götürmüş olan Alevi-Bektaşîler, inançlarını yeni yayıldıkları alanda da yaşamaya devam etmişlerdir. Bu inancın mensupları tarafından kurulmuş olan dergâhlar yapısal anlamda inanç merkezleri olurken dede, baba ve müritler üzerinden de inanç kısmının uygulamaları yürütülmüştür. Yürütülen bu inanç uygulamaların bazıları özel zamanlara (gün veya aylara) yayılmış ve bu özel günlere Alevi-Bektaşîlerce anlamlar yüklenmiştir. Anlam yüklenen günlerden bir tanesi de bayram olarak nitelendirilen Mart ayının yirmi birine denk gelen Nevrûz olmuştur. Muharrem ve Hızır oruçlarının günleri her sene değişirken Nevrûz günü 21 Mart olarak sabit kalmıştır. Bugünü bayram sayan Alevi-Bektaşîler bugün için bazı özel ritüeller oluşturmuşlardır. Görüşülen her Alevi-Bektaşî, adına lokma denilen ve herkesin maddi gücüne göre değişen yemekler yaptığını belirtmişlerdir. Bu yemekler çoğunlukla kırlarda veya geniş alanlarda yenilirken öncesi veya sonrasında bazı inançsal uygulamalar yapılmıştır. Bazı Alevi-Bektaşî topluluklar bugünlere has olarak özel cemler düzenlemişlerdir. Bu cemlerde okunan ve Nevrûza has olarak yazılmış özel eserlere de "Nevrûz, Nevrûz Nefesi veya Nevrûziyye" adını vermişlerdir. Alevi-Bektaşîler için Nevrûziyye, Nevrûz Bayramı sabahında okunan, Nevrûzu çeşitli doğa olayları ve Hazreti Ali'nin doğumu ile özdeşiren özel nefeslerdir. Okunan bu Nevrûz nefesleri sadece Nevrûz günü yapılan özel törenlerde okunmaktadır. Alan araştırması dâhilinde gidilen Yunanistan'ın Rodop iline bağlı olan ve Türkiye sınırına 42 km mesafede olan büyük

çoğunluğu Alevi-Bektaşî Ruşenler (Rouso) köyünde bu tip Nevrûz nefeslerinin okunduğu görülmüştür. Köyün zakiri Hüseyin Delimolla ve Bursa'da yaşayan akrabası olan Mehmet Delimolla tarafından okunan Nevrûz nefesleri, köydeki sözlü Türkçe geleneğin zenginliği konusunda da bilgiler vermektedir. Okunan Nevrûz nefeslerinin birisi hüzzam diğer üç tanesi ise uşşak makamındadır. Birinci Nevrûz nefesinin şairi Şükrü Baba iken ikincisinin söz yazarı Hüsnü Baba'dır. Üçüncü Nevrûz nefesinin şairi Fahri ve dördüncü nefesin yazarı yine Hüsnü Baba'dır. Daha öncesinde Hüseyin Yaltrık ve Janos Sipos gibi araştırmacıların Türkiye'nin Trakya bölgesinde yaptıkları derlemelerden farklı olarak ayrıca üç nefes daha derlenmiştir. Bunun yanında derlenmiş olan bir nefesin de müzikal açıdan farklı bir varyantı derlenmiştir. Eserleri icra edip söyleyen Hüseyin Delimolla bağlamayı sadece ses almak ve nevrûziyyeyi kararda okumak için kullanmıştır. Bağlamanın köyde çok kullanılmadığını ve cemlerde aynı şekilde daha çok dem tutmak için kullanıldığını belirtmiştir. Nevrûziyyeler tipik bir Anadolu Alevi-Bektaşî okuma şekline daha çok Balkanlarda sık rastlanan Balkan tekkelerindeki ilahi okuma şekli ile okunmuştur. Nevrûziyyelerin notası yazılırken bu okuma şekli göz önüne alınarak notaya alınmıştır. Alan araştırmaları sırasında Nevrûzun diğer topluluklardan farklı olarak dini anlamlar yüklendiği tespit edilmiştir. Özellikle bayram şeklinde kutlanması, okunan özel nefesler Alevi-Bektaşî kültüründe ona farklı bir misyon yüklemiştir. Görüşülen kaynak kişiler ve alanda yapılan taramalarda varılan sonuçlardan bir tanesi de Nevrûz'un bu Alevi-Bektaşî kültüründe Muharrem Ayında tutulan oruçlardan sonraki en önemli inançsal öge olduğudur. Genelde yas veya anmalarla şekillenmiş olan Alevi-Bektaşî sözlü geleneğinde Nevrûziyyeler doğanın uyanışı veya Hazreti Ali'nin doğumu, evliliği gibi konuları işleyerek bu kültürdeki sözlü gelenek unsurlarından farklı bir yapı göstermektedir. Nevrûz, Alevi-Bektaşîler için bir kimlik yansıması olarak benimsenmiş ve günümüzde geçmişe nazaran daha zayıf bir şekilde de olsa hâlâ kutlanmaya devam etmektedir.

Kaynakça

- Artun, E. (1999). Türk Halk Kültüründe Nevrûz. *Uluslararası Nevrûz Sempozyumu*, (s. 1-7). Karaganda, Kazakistan.
- Bayak, C. (2007). Nevrûziyye. *TDV İslâm Ansiklopedisi* (s. 62). içinde İstanbul: TDV İslâm Araştırmaları Merkezi.
- Bilgili, A.S. (2010). Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Kızıldeli (Seyyid Ali Sultan) Zaviyesi, (s.89) *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*.

- Er, P. (2000). Anadolu Alevi-Bektaşî Geleneğinde Nevrûz ve Isparta-Gönen-Gümüştün (Baladız Köyü Örneğinde Nevrûz Cemi. *Uluslararası Nevrûz Sempozyumu* (s. 21-23). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Karabulut, M. (2004). Müzikte Nevrûz. M. Ö. Oğuz içinde, *Türk Dünyası Nevrûz Ansiklopedisi* (s. 172). Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Noyan, B. (1983). Şia'nın Bayramlarından Nevruz. E.Ü Ed. Fak. *TDEA Dergisi*. (2-3)
- Özdemir, N. (2005). *Cumhuriyet Dönemi Türk Eğlence Kültürü*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Pinkert, M. T. (2016). A VOICE OF THEIR OWN: MUSIC AND SOCIAL COHESION IN TURKISH ALEVI LIFE. 193-204-230. Maryland: Dissertation submitted to the Faculty of the Graduate School of the University of Maryland, College Park, in partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy.
- Rayman, H. (2002). Nevrûz ve Türk Kültüründe renkler. *Milli Folklor*, 10-15.
- Sipos, J., & Csaki, E. (2009). *The Psalms and Folk Songs of a Mystic Turkish Order*. Budapest: Akademiai Kiado.
- Tee, C. (2010). Holy lineages, migration and reformulation of Alevi tradition: a study of the Derviş Cemal Ocak from Erzincan. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 37(3), 335-392.
- Uçkun, R. (2005). *Uluslararası Bektaşilik ve Alevilik Sempozyumu I* (s. 161-168). Isparta: SDÜ İlahiyat Fakültesi Yayınları.
- Üçer, M. (1999). Pir Sultan Abdal'ın Bir Nevrûz Şiiri ve Aşık Veysel'in Köyünde Nevrûz. *Bilge Dergisi*(20), 15-17.
- Yaltrıncı, H. (2002). *Trakya Bölgesinin Tasavvufi Halk Müziği (Notalarıyla Nefesler - Semahlar*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yaltrıncı, H. (2003). *Tasavvufi Halk Müziği "İlahiler-Nefesler-Tatyanlar-Deyişler-Semahlar"*. Ankara: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Müzik Dairesi Başkanlığı.
- Yaman, A. (2005). *Dini-Tasavvufi Türk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yiğit, E. F. (2015). Pomak Halk Şarkılarının Müziksel Analizi. *EÜ Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergi*, 85-96.

Arşiv Belgeleri

DAB, Y.327-16639, nolu belge, Tarih H. 09.07.1199)

DAB, Y.678-33038 nolu belge, Tarih H. 29.12.1232)

Kişisel Görüşmeler

Hüsniye Işık (d.1946) Muş-Varto. İstanbul'da yaşıyor. Emekli, ...
08.11.2019 tarihinde İstanbul'da ile gerçekleştirdiği görüşme notları .....
özel arşivindedir)

Gülpaşa Uğur (d.1952) Erzincan. İstanbul'da yaşıyor. Emekli, ...
14.11.2019 tarihinde İstanbul'da ile gerçekleştirdiği görüşme notları .....
özel arşivindedir)

Hüseyin Delimolla (d.1953) Yunanistan-Ruşenler. Ruşenler köyünde zakirlik
yapmaktadır. (.....29.05.2019 ve 02.08.2019 tarihlerinde Yunanistan-
Ruşenler köyünde gerçekleştirdiği görüşme notları ..... özel
arşivindedir)

Müslüm İbili (d.1959) Kahramanmaraş. Erenler Cemevi Derneği Yöneticisi.
(..... 22.09.2019 tarihinde Kahramanmaraş'ta gerçekleştirdiği görüşme
notları..... özel arşivindedir)

Mehmet Delimolla (d.1974) Ruşenler doğumlu, Bursa'da yaşamaktadır.
Zakir. (..... 08.11.2019 tarihinde Bursa'da gerçekleştirdiği görüşme
notları ..... özel arşivindedir)

